

Prof., dr hab. Ewa Solarczyk – Ambrozik

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Wydział Studiów Edukacyjnych

Ocena

Całości kształtu dorobku naukowego dr Anety Słowik ze szczególnym uwzględnieniem cyklu publikacji zatytułowanego „Dynamika i transformacja kontekstualnych uwarunkowań i metodologicznych inspiracji badań nad poradnictwem w środowisku polskiego emigranta”

Dr Aneta Słowik jest zatrudniona w Dolnośląskim Uniwersytecie DSW na Wydziale Studiów Stosowanych w charakterze adiunkta od 01.04.2011. Wcześniej, od 01.10.2006 zatrudniona była jako asystent na Wydziale Nauk Pedagogicznych w Dolnośląskiej Szkole Wyższej we Wrocławiu. Stopień doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie pedagogika uzyskała w roku 2011 na podstawie dysertacji pt. „Biograficzne uczenie się polskich emigrantów w Anglii”. Jest absolwentką Uniwersytetu Zielonogórskiego, gdzie ukończyła studia pedagogiczne na specjalności poradnictwo. Magisterium uzyskała również w Wyższej Szkole Filologicznej we Wrocławiu w roku 2012. Dr Aneta Słowik ukończyła także w roku 2005 na Uniwersytecie Zielonogórskim studia licencjackie – filologia, język francuski ze specjalnością nauczycielską, w trakcie których jeden rok studiów odbyła w Haute Ecole Francisco Ferrer w Brukseli w ramach programu Erasmus. Dr Aneta Słowik posiada również dyplom ukończenia Podyplomowych Studiów Careers Counselling – Lifelong Learning – Trener, Coach, Doradca, który uzyskała w roku 2007.

Ocena dorobku naukowego

Przedstawiony do oceny cykl publikacji dr Aneta Słowik zatytułowała „Dynamika i transformacja kontekstualnych uwarunkowań i metodologicznych inspiracji badań nad poradnictwem w środowisku polskiego emigranta”. Do cyklu tego zaliczone zostały 2 monografie, 11 artykułów, 5 rozdziałów w monografiach oraz książka pod redakcją.

Omawiając drogę swojego rozwoju naukowego i kształtowania się zainteresowań badawczych dr Aneta Słowik stwierdza, iż na początku Jej zainteresowania koncentrowały się na problematyce całościowego uczenia się, czym zajmowała się w pracy doktorskiej. W nurt ten wpisuje również przygotowaną pod współredakcją (współ z Alison Stenning) książkę zatytułowaną „Post-Accession Migration in Europe – a Polish Case Study”, Kraków 2011, Wyd. Impuls, ss. 105, będącą pokłosiem seminarium „Post-accession migration in Europe: geographical perspectives”, mającego miejsce na Uniwersytecie w Newcastle upon Tyne w 2009 roku, opisaną jako załącznik nr 1 w przedstawionym wykazie. W publikacji nie ma

rozdziału autorstwa Habilitantki. Jest natomiast jednostronnicowy wstęp napisany razem ze współredaktorką. Niektóre z rozdziałów mają bardzo ogólny, skrótowy charakter, wprowadzający w problematykę migracji Polaków (Kathy Burrell), inne w nieco szerszym ujęciu ukazują proces wchodzenia Polaków w nowe środowisko, w nową kulturę, podtrzymywanie polskiej tożsamości w Anglii, budowanie polskiego domu w nowym kraju, które to zagadnienia przedstawione są w ujęciu problemowym - transnarodowość a integracja (Anne White). W publikacji tej upatrywać można inspiracji do dalszych poszukiwań pola badawczego, choćby w rozdziale autorstwa Dawn Judd, ukazującym znaczenie instytucji pomocy społecznej, tak w perspektywie makroanaliz, jak i działalności zorientowanej na pomoc polskim emigrantom. Inspiracji tych dowodzą kolejne prace Habilitantki. Z tego względu praca ma znaczenie w ocenie Jej dorobku. Warto zwrócić uwagę na to, że praca została wydana w roku 2011, w którym to Habilitantka uzyskała stopień doktora.

Kolejne zainteresowania badawcze skierowały Jej uwagę poza inne, niż całonocne uczenie się problemy. Dr Aneta Słowik napisała monografię „Trzy fale powojennej emigracji. O doświadczeniach biograficznych emigrantów z Newcastle upon Tyle”, Kraków, 2013, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, ss.184, która w znacznej mierze jest pracą podoktorską.

Jest ona pierwszą z wymienionych przez Habilitantkę monografii, ujętych jako osiągnięcie naukowe. Jak można się zorientować ze wstępu, monografia ta jest opublikowaną wersją pracy doktorskiej dr Anety Słowik, której celem był opis biograficznego uczenia się polskich emigrantów zamieszkujących w Newcastle upon Tyle. W ocenianej monografii natomiast, jak pisze Habilitantka, analizy zorientowane są na ukazanie doświadczeń biograficznych emigrantów w sytuacji floatingu. Służy do tego ten sam materiał badawczy, jaki został wykorzystany w doktoracie, jednak dr Aneta Słowik deklaruje, że ponownie przywoływane fragmenty zostały wykorzystane w innym kontekście i stwierdza, że treści ich zostały poszerzone o nowe wyniki badań i cytowaną literaturę. Kwestią istotną jest jednak to, że z perspektywy recenzenckiej trudno zorientować się, jakie fragmenty monografii stanowią dorobek podoktorski Habilitantki. Monografia przez jej recenzentów wydawniczych została oceniona bardzo wysoko i ja również tak ją oceniam. Jednak nadal pozostaje wspomniana wyżej trudność. Skupiam uwagę na tej pracy ze względu na jej znaczenie dla dalszego dorobku Habilitantki, także ze względu na możliwości wykorzystania zdobytego przy jej pisaniu doświadczenia, czy ze względu na znaczenie tej monografii dla krystalizowania się zainteresowań Habilitantki jako badaczki i jako praktyka oddziałującego na rzeczywistość społeczną - zgromadzony materiał, poznanie społeczności polskich emigrantów, pozwoliło dr Anecie Słowik na tworzenie praktycznych rozwiązań w zakresie integracji tamtejszego środowiska.

Struktura pracy zapowiada interesujące poznawczo spotkanie z polską emigracją zamieszkującą okolice Newcastle upon Tyle. Omówienie szerszego tła, jakim jest historyczny szkic zjawiska migracji Polaków, jest dobrym i zasadnym wprowadzeniem w problematykę monografii. Podstawę wszelkich zaprezentowanych w pracy analiz stanowi koncepcja floatingu, przyjęta za Agnieszką Bron. Jak stwierdza Habilitantka, A. Bron przedstawiła proces organizowania życia na emigracji odnosząc go tylko do emigrantów II fali, a Habilitantka kategorii zawieszenia przyporządkowała jako matrycę również do III, a także do I fali emigrantów. Analiza biografii pozwoliła dr Anecie Słowik na dostrzeżenie tego, że specyficzność doświadczania świata emigracyjnego wyraża się również w konstruowanych

sieciach społecznych. Materiał z wywiadów narracyjnych pozwolił na opis specyfiki tych sieci, ich zróżnicowanie i jego wyznaczniki, a także - co ważne, na wyróżnienie strategii konstruowania indywidualnych sieci, tak w wymiarze horyzontalnym, jak i wertykalnym. Analiza biografii pozwoliła również na wnioski mówiące o tym, że rodzaj wybranej przez emigranta strategii tworzenia sieci osobistej decydował o charakterze przeżywanego floatingu, doświadczanych trudnościach, napięciach, metodach radzenia sobie z problemami, co znalazło swoje rozwinięcie i udokumentowanie w omówieniach narracji Polaków z III fali emigracji. Jest to materiał ciekawy poznawczo, tym bardziej, że w jego analizach odwołuje się Habilitantka do tła historyczno – politycznego. Habilitantka wyłuskała z uzyskanych biografii problemy typowe dla każdej z fal emigracyjnych, występujące z uwagi na zjawisko floatingu. W przypadku I fali emigrantów analizy koncentrują się wokół problemów tułaczki i integracji, co zostało omówione w rozdziale zatytułowanym „Opuszczenie kraju jako zdarzenie losowe i niezawinione w narracjach emigrantów I fali”. Problemy odzwierciedlone w narracjach dobrze też odzwierciedlają tytuły kolejnych rozdziałów: „Floating jako proces odkrywania (po)godzenia się z życiem przez emigrantów II fali” oraz „Migracje jako poszukiwanie nowego życia przez emigrantów III fali”. Zaprezentowane wypowiedzi badanych oraz dogłębna ich interpretacja, z wykorzystaniem wiedzy Habilitantki na temat przyczyn i skutków emigracji Polaków w długiej historii emigracji, dobrze obrazują złożone losy Polaków, wpisane w szersze tło wydarzeń politycznych i procesów ekonomicznych.

Ciekawym podejściem zastosowanym w pracy jest też koncentracja na aspekcie edukacyjnym opowiadania własnej biografii, co jak można przypuszczać na podstawie biografii naukowej samej Habilitantki ma swoje źródła w szkołach naukowych, z jakimi miała kontakt. Znaczącą podstawą interpretacji materiału biograficznego jest również obserwacja uczestnicząca, jaką miała możliwość przeprowadzić dr Aneta Słowik, z tego względu, iż sama posiada doświadczenia emigracyjne (sama jednak nie wspomina o obserwacji uczestniczącej jako zastosowanej metodzie badawczej). Przy zastosowaniu paradygmatu konstruktywistyczno – interpretacyjnego ma to przecież szczególne znaczenie. We wstępie do pracy dr Aneta Słowik pisze – „Dzieliliśmy się własnymi biografiami i biografiami innych; analizowaliśmy nasze życie jako emigranci” (s.11).

Praca wpisuje się w bogaty nurt badań nad migracjami, cechuje ją specyficzność metody biograficznej oraz położone akcenty na edukacyjny wymiar biografii. Ma dużą wartość poznawczą, oparta jest o dobrze dobraną literaturę przedmiotową, a Autorka umiejętnie zinterpretowała zebrany poprzez wywiady narracyjne materiał badawczy. Dzięki tym walorom praca posiada dużą wartość poznawczą.

Drugą z załączonych do dorobku habilitacyjnego monografii jest praca zatytułowana „Transnarodowe sieci poradnicze polskich emigrantów” (Wrocław 2016, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, ss. 176). Jak pisze Habilitantka, inspiracją do jej powstania były badania realizowane w środowisku polskich emigrantów w Newcastle upon Tyne w Wielkiej Brytanii, stanowiące podstawę omawianej wcześniej monografii, w której ukazane są doświadczenia biograficzne trzech fal polskich emigrantów. Uzyskane w tym względzie wywiady narracyjne wykorzystane zostały również w pracy „Transnarodowe sieci poradnicze polskich emigrantów” i zaprezentowane zostały przez Habilitantkę jako „technika i metoda badawcza osadzona w paradygmacie interpretatywno –konstruktywistycznym”(s.14). Nie wprowadza Habilitantka czytelnika w szersze rozróżnienie pomiędzy metodą a techniką badawczą, nie uzasadnia ani też nie wyjaśnia motywów zastosowania takiego paradygmatu w

realizacji własnych zamierzeń badawczych. Informacje dotyczące sposobu przeprowadzenia badań zawarte są na stronie 14 recenzowanej pracy i mówią tylko o tym, że dodatkowym źródłem materiału badawczego były przeprowadzone przez Habilitantkę autorskie warsztaty dla polskich emigrantów III fali przy udziale międzynarodowego stowarzyszenia ICOS w Newcastle upon Tyne. Polscy emigranci poproszeni zostali o narysowanie sieci, w której żyją, a także o opowiedzenie o niej, również poprzez interpretację przedstawionego rysunku. Mimo zastosowania narracji biograficznych Habilitantka nie jest zorientowana na ukazanie doświadczeń biograficznych badanych, czemu poświęciła pierwszą z swoich monografii, interesującą ją podmioty, praktyki, działania, sytuacje i procesy poradnicze, zachodzące w przestrzeni migracyjnej, których podstawą są interakcje oraz więzi łączące polskich emigrantów. Nie jest to wystarczający opis procedury postępowania badawczego, niemniej jednak odwołania do prac takich badaczek, jak Alicja Kargulowa czy Elżbieta Siarkiewicz, ukazujących poradnictwo jako działanie społeczne, osadzone także w codzienności, uzasadniają sens przyjętego sposobu realizacji podjętego tematu pracy. Habilitantka zakłada, iż migracyjne procesy poradnicze są elementem współdecydującym o kształcie konstruowanych trajektorii migracyjnych. Pytania badawcze dotyczą tego, kto podejmuje się praktyk poradniczych w sieci i do kogo one są kierowane, jak zbudowane są sieci poradnicze emigrantów III fali, jakie praktyki, działania i procesy poradnicze w nich zachodzą. Badaczka zorientowana jest również na wyjaśnienie pozytywnych i negatywnych konsekwencji przynależności do tych sieci.

Podbudowę teoretyczną zrealizowanych badań stanowią trzy pierwsze rozdziały. W pierwszym omawia Habilitantka kwestie terminologiczne dotyczące koncepcji transnarodowości. Drugi rozdział, to ogólne opisy dotyczące procesów migracyjnych we współczesnym świecie oraz, jak podkreśla Autorka, "charakterystyki człowieka emigrującego". Kontynuacją tych rozważań teoretycznych są analizy dotyczące transnarodowych sieci w przestrzeni społecznej. Emigracyjną przestrzeń nazywa Autorka przestrzenią transnarodową. Argumentację takiego stanowiska w odniesieniu do sieci poradniczych przedstawia w rozdziale czwartym. Ważne jest to, że Habilitantka uzasadnia przyjęcie kluczowej kategorii pojęciowej, jaką jest sieć, opierając się na dobrze dobranej literaturze, którą analizuje wcześniej, poświęcając jej rozdział, którego tytuł brzmi „Dlaczego sieć?”. W uzasadnieniach zastosowania tej kategorii do podjętych analiz zwraca równocześnie uwagę na znaczenie badań biograficznych dla identyfikacji związków, korelacji i interakcji tworzonych przez Polaków.

Bardziej szczegółowa analiza tych rozdziałów z orientacją na ich ocenę recenzyjną pozwala stwierdzić, iż w rozdziale I, dotyczącym koncepcji transnarodowości, Habilitantka odwołując się do ustaleń Vertoveca ukazuje transnarodowość, jako pojęcie, które zmieniało się w zależności od konceptualnych przesłanek, na których były one osadzone. Jako recenzentka rozumiem to jako uzasadnienie koncepcji teoretycznej planowanych badań, chociaż sama Autorka pracy nie przedstawia tej koncepcji w zwartym ujęciu. Z kolei za Faistem przyjmuje, że transnarodowość jest zespołem stale rozwijanych dyrektyw metodologiczno- teoretycznych, perspektywą, dzięki której można podejmować się studiów nad procesami w transnarodowej przestrzeni.

Kwestie metodologiczne również nie zostały poruszone w dedykowanym im fragmencie pracy, co pozwoliłoby czytelnikowi zorientować się bardziej w orientacji metodologicznej, o której wzmiankuje tylko dr Aneta Słowik Autorka na różnych stronach (28, 29) deklarując

zastosowanie podejścia konstruktywistyczno – narracyjnego, czego również nie wyjaśnia i nie uzasadnia. Przy omawianiu koncepcji transnarodowości wspomina, iż w poszukiwaniu podstaw metodologicznych prowadzonych badań korzystała z prac uznanych migrantologów, takich jak Faist czy Vertovec. Podstawą zastosowanego podejścia badawczego jest ujmowanie transnarodowości jako tworzącego się paradygmatu, oraz wyartykułowana przez Habilitantkę konieczność nakładania „transnarodowych soczewek” przez badaczy analizujących zjawiska migracji. Te założenia uznać można jako swoistą deklarację metodologiczną warunkującą dalsze poczynania w realizacji podjętego tematu monografii.

Kolejnej kategorii pojęciowej, pozwalającej zorientować się w zamierzeniach Habilitantki o zakresie realizacji tematu, jaką jest migracja, poświęcony jest pięciostronicowy rozdział. Podejmuje w nim Habilitantka problem zmian w procesach migracyjnych. Cechą tych analiz jest syntetyczne ujęcie, charakteryzujące styl prezentacji treści przez Habilitantkę. W bardzo skrótowy sposób omówione jest zjawisko migracji, kluczowe przecież dla tematu pracy. W związku z czym rozdział ten stanowić mógłby krótki podrozdział w szerszym ujęciu treści z nim powiązanych. Również i w nim Habilitantka podkreśla znaczenie transnarodowości dla rozumienia zjawiska migracji i jego znaczenia we współczesnym świecie. Wspomina zaledwie o problemie polityki emigracyjnej zapobiegającej gettoizacji emigrantów, polityki dotyczącej organizacji pomocy społecznej, wsparcia w niwelowaniu negatywnych skutków „hybrydowej, złożonej tożsamości”, wynikającej z identyfikacji z kilkoma kulturami w świecie zwiększonej z wielu względów mobilności społecznej. Moim zdaniem brakuje szerszego wprowadzenia, omówienia zagadnień polityki migracyjnej państwa przyjmującego, jakim w obszarze zainteresowań badawczych dr Anety Słowik jest Anglia, co znacznie bardziej pomogłoby zrozumieć sytuację osób, których biografie poddała analizie. Istotna w tym względzie jest między innymi polityka dotycząca inkluzji, polityka rynku pracy, czy polityka edukacyjna w odniesieniu do emigrantów, której charakter wyznacza również ich potrzeby w zakresie poradnictwa.

Pisząc o zjawisku migracji Habilitantka wspomina o konsekwencjach stresu akulturacyjnego, o dysonansie wynikającym z jednej strony z konieczności wyzwolenia się z transnarodowej sieci, by nie być przez nią osobą zniewoloną i z drugiej, równocześnie z potrzeby przynależności do grup, z którymi jednostka się identyfikuje i w których żyje. Z tych analiz wynika potrzeba odniesienia się do kolejnej, istotnej dla planowanych badań kategorii pojęciowej, jaką jest sieć. Poświęcony analizom na ten temat jest trzeci rozdział teoretyczny, w którym Habilitantka zakłada, że polscy emigranci, tworzą również sieci emigracyjne. Mimo, iż jest to w zamyśle autorskim rozdział o charakterze podbudowy teoretycznej, to zamieszczone są w nim także refleksje Autorki, jak się domyślać można, z obserwacji uczestniczącej, realizowanej wcześniej wśród polskich emigrantów. Pisze bowiem tutaj Habilitantka o postawach współpracy i otwartości na potrzeby Polaków manifestowanych ze strony władz miejskich i regionalnych w północno-wschodniej części Anglii. Wzmiankuje jednak o tym tylko na stronie 44, a jak wspominałam wcześniej, szersze omówienie polityki emigracyjnej znacznie wzbogaciłoby i teoretyczne przesłanki pracy, jak i - co szczególnie widoczne byłoby w podejściu interpretacyjno – konstruktywistycznym - warstwę interpretacyjną uzyskanych ewidencji empirycznych, tak bardzo przecież zależną od wiedzy badacza. Bardzo ciekawe poznawczo i znaczące dla perspektywy badawczej są ustalenia literaturowe mówiące o tym, że w przypadku polskich emigrantów III fali trudno jest dokonywać jakichkolwiek generalizacji czy typologizacji, gdyż z pobytem na emigracji wiąże się skomplikowany, wysoce zindywidualizowany system powiązań i zależności.

Rozdział czwarty, to w zamierzeniach Autorki pracy, charakterystyka koncepcji transnarodowości, mająca na celu ukazanie zasadności wyboru teoretycznej podstawy badań własnych, o czym pisze w zakończeniu rozdziału trzeciego. Umieszczenie go w tym miejscu struktury pracy sprawia czytelnikowi pewien kłopot w jej recepcji, gdyż jak się pokazuje są to również rozważania teoretyczne dotyczące transnarodowości, omówione już wcześniej, co wyraźnie zaburza strukturę pracy. Analiza koncepcji transnarodowych przestrzeni, wysoce zglobalizowanych, połączonych transnarodowymi powiązaniem pozwala Autorce na sprecyzowanie własnych zainteresowań badawczych – ich orientację na indywidualnych aktorów oraz na konstruowaną przez nich sieciową strukturę. Z analiz wyłania się obraz wędrującego migranta, sieciowego, postrzeganego jako obywatel, nieprzynależący do konkretnego miejsca, którego cechuje niemożność pełnej inkluzji ale również pełnej ekskluzji w społecznościach przyjmujących, co przymusza go do korzystania i inicjowania nieformalnych praktyk, działań i procesów oraz sytuacji poradniczych. W związku z przyjętą przez Autorkę strukturą prezentacji zagadnień czytelnik ma wrażenie ciągłego powtarzania się treści.

W strukturze pracy, w jej części teoretycznej nie ma rozdziału dotyczącego działań poradniczych, identyfikowanych w sieciach emigracyjnych, gdyż, o czym pisze Habilitantka w zakończeniu rozdziału czwartego, w znikomym tylko stopniu zostały one opisane przez polskich i zagranicznych badaczy, a wspomniane obszary są szczególnie w obszarze poradnictwa nieformalnego niedostępne. W związku z czym czytelnik pracy skierowuje swoje oczekiwania wobec wyników badań Habilitantki, tym bardziej, że w zakończeniu rozdziału trzeciego Habilitantka zapowiada, iż przedstawione będą w nim procesy, praktyki, działania, podmioty i sytuacje poradnicze, identyfikowalne w sieciach, które dokona na podstawie przytoczonych fragmentów narracji biograficznych i przeprowadzonej analizy rysunków sieci emigracyjnych wykonanych przez badanych podczas prowadzonych przez Habilitantkę warsztatów. Początek rozdziału – mającego w założeniach omawiać wyniki badań - budują również kolejne fragmenty analiz literatury dotyczącej badania sieci, znaczenia tych sieci dla emigrantów, przyczyn ich powstawania, źródeł praktyk pomocowych, identyfikacji interakcji, sytuacji pomocowych, rodzajów wsparcia, podmiotów wsparcia. Zagadnienia te są tylko przywołane, nie są pogłębione ani nie są usystematyzowane, w związku z czym nasuwa się refleksja - czy nie lepiej byłoby umieścić je w trzecim rozdziale teoretycznym poświęconym problematyce sieci. Refleksje Habilitantki oparte o przytoczone trzy fragmenty wywiadów narracyjnych przeprowadzonych w Newcastle upon Tyne tylko wybiórczo wpisują się w ustalenia badawcze przytaczane przez Habilitantkę z literatury.

Rozważania zaprezentowane w podrozdziale zatytułowanym „Jak zbudowana jest sieć poradnicza?” oparte są na przyjętym za Vertovecem na wstępie założeniu, mówiącym o tym, iż struktura sieci generuje tak możliwości, jak i ograniczenia społecznego działania. Jest to kolejny fragment pracy, w którym Autorka porusza teoretyczne zagadnienia dotyczące sieci. W strukturach sieciowych gromadzą się zasoby i ograniczenia kapitału poradniczego. Te wyznaczone literaturą ustalenia znajdują swoje odzwierciedlenie w przytaczanych wypowiedziach badanych. W podrozdziale tym Habilitantka wyróżnia kategorię pojęciową, jaką jest „węzeł”, omawiając „moc, pojedynczych węzłów istniejących w sieciach”. Znaczenie tych węzłów potwierdza poprzez odwołania do wypowiedzi badanych. W efekcie ich analiz stwierdza, że tymi węzłami mogą być nie tylko grupy społeczne, ale również stanowią je incydentalne i zamierzone, nieregularnie odbywające się spotkania, wydarzenia, uroczystości religijne, festiwale, koncerty, pochody, działalność wolontaryjna, podczas których

uruchomione zostają okazjonalne praktyki poradnicze, stanowiące niekiedy podstawę planowania dalszych spotkań, wymagających innych warunków poradniczych działań. W efekcie tych analiz stwierdza, że w transnarodowej sieci dużą popularnością cieszą się poradnicze interakcje wzbudzone doraźnie.

Nie wszystkie ustalenia Habilitantki są dla czytelnika zrozumiałe. Mówiąc o przyczynach, skutkach i kierunkach zmian węzłów, pisze, że sieć ma służyć swojemu właścicielowi poprzez konfigurowanie swojej elastycznej, gąbczastej i sprężystej struktury, zaś jej elementy takie, jak supły, węzły, nici, ogniwa mogą być wypełnione ciekłą, glejowatą mazią, która wlewa się w puste jamy przestrzeni sieciowej, niezasiedlone przez innych emigrantów (s.77). Te opisy są niejasne. Czytając zaprezentowane analizy, można odnieść wrażenie, iż materiał badawczy jest skromną ilustracją dokonań badawczych cytowanych autorów, że Autorka bardziej koncentruje się, w tym badawczym w założeniach rozdziale, na analizie literatury dotyczącej jego przedmiotu.

Podobne uwagi nasuwają się podczas recepcji treści kolejnego podrozdziału, w którym Habilitantka przedstawia twórców sieci poradniczych, takich jak aktorzy, reżyserzy, wykonawcy, odbiorcy. Ten podrozdział jest bogatszy w materiał uzyskany z wywiadów narracyjnych przeprowadzonych przez Habilitantkę, bardziej rozbudowany, jak również charakteryzuje go bardziej rozbudowana część, w której Autorka prezentuje własne wnioski. Wynika z nich, że emigranci III fali potrafią tworzyć i przemieszczać się w obrębie sieci, w czym też pomagają im narzędzia technologii informatycznej, którymi nie mogli dysponować emigranci poprzednich fal, co w przypadku emigrantów III fali przyspiesza poradnicze działania, ale które dla radzącego się mogą mieć też negatywne konsekwencje.

Rozwinięciem tego spostrzeżenia jest rozdział VI, poświęcony omówieniu niebezpieczeństw praktyk poradniczych w sieciach emigracyjnych, sieci w transnarodowej przestrzeni. W oparciu o narracje biograficzne i rysunki sieci Habilitantka przyporządkowuje do nich: brak wiedzy o strukturze środowisk emigracyjnych i poleganie na zafałszowanych informacjach o codzienności emigracyjnej. Ten rozdział zawiera, w przeciwieństwie do poprzednich, wyraźnie sformułowane własne wnioski Autorki. To ważne ustalenia, warto byłoby je poszerzyć, tak na poziomie analiz zebranego materiału badawczego, jak i wcześniej, na poziomie analiz teoretycznych, dotyczących rozwiązań w zakresie polityki emigracyjnej kraju przyjmującego emigrantów, o czym wspominałam już wcześniej odnosząc się do treści zaprezentowanych w części teoretycznej ocenianej pracy. Problematyka sieci, ich działanie i cechy atrybutywne nie aktualizują się tylko na poziomie mezo i mikro, są również zdeterminowane w różnym zakresie i w różnych, obszarach polityką migracyjną państwa przyjmującego emigrantów, stosownymi rozwiązaniami, udogodnieniami, utrudnieniami w zakresie dostępu do instytucji, itp. Interpretacyjne usytuowanie uzyskanych wyników badawczych w tym kontekście znacznie wzbogaciłoby wiedzę dotyczącą tematu, któremu poświęcona jest oceniana praca.

Szkoda, że dr Aneta Słowik tylko tak skrótowo odnosi się do dostrzeżonych problemów, znamionujących trudy życia emigrantów. I w tym momencie jest miejsce na kolejną uwagę recenzencką - Badaczka nie przybliży charakterystyki badanej grupy. Kim są badani emigranci? Czy są grupą jednorodną, którą wyróżnia tylko fakt pozostawania na emigracji? Czy nie różnicują ich motywy emigracji, sytuacja rodzinna, wykształcenie, płeć, czas pozostawania na emigracji? Czy pokazując zróżnicowanie samych strategii radzenia sobie z floatingiem nie byłoby dobrze pokazać czym one są zróżnicowane? Czy jest możliwe by cechy

społeczno- demograficzne nie różnicowały biografii emigracyjnych osób, z którymi Badaczka prowadziła rozmowy? Nie wpływały na problemy, z jakimi się borykają, a które w monografii zostały pokazane?

Habilitantka we wnioskach wymienia struktury organizowania się emigrantów takie, jak: rzesza, skupiająca podległe, posłuszne jednostki i szajki, które świadczą swoje usługi wykorzystując innych emigrantów. Te ustalenia nie mają jednak szerszej argumentacji. Sygnalizowany problem zagrożeń, na jakie napotykają Polacy III fali emigracyjnej jest niewątpliwie bardzo ważny, tak jak i ważne są ustalenia, wynikające z przeprowadzonych badań, dotyczących wartości praktyk poradniczych w sieciach emigracyjnych, zaprezentowanych w kolejnym, krótkim rozdziale, w którym sytuacji badanych Polaków poświęcone są tylko dwie strony. Wnioski zamykające rozdział są adekwatne do uzyskanych danych biograficznych.

Podsumowaniem badań prowadzonych przez dr Anetę Słowik jest typologia sieci poradniczych emigrantów III fali, do których przynależność pozwala na uzyskanie poradniczego wsparcia, przedstawiona w rozdziale VII. W rozdziale tym omówiona również została zróżnicowana typologia sieci i zamieszczone zostały odnośne opisy z wykorzystaniem literatury a także, jako efekt przeprowadzonych badań, zaprezentowana i omówiona została autorska typologia tych sieci. Jest ona rezultatem zaprezentowanej analizy literatury, doświadczeń Autorki bycia doradcą i radzącym się w sytuacji emigracji, a także jest efektem analizy rysunków badanych emigrantów, którymi to ilustruje poszczególne typy. Jest to bardzo wartościowy materiał wnoszący dużo informacji na temat życia Polaków na emigracji. Sieci ujętych w typy jest wiele, co stwarza czytelnikowi sporo trudności by usystematyzować je we własną siatkę poznawczą. Wyjaśnia to sama Autorka pracy w zakończeniu rozdziału pisząc, iż sieci te poddają się z trudem klasyfikacji i wymykają wszelkim uogólnieniom, gdyż cechuje je wysoki poziom indywidualizmu, stąd – jak deklaruje – sama z ostrożnością podchodzi do „zakleszczania emigrantów polskich w kategorie”, choć ma świadomość, że równocześnie je też wyodrębnia. Pisze dalej - co ważne dla rozumienia takiego stanowiska, że każda indywidualna sieć podważa i neguje generalizacje, które zostały wyodrębnione w efekcie badań w Newcastle upon Tyle. Nie jest to jednak dostateczne wyjaśnienie takiego zabiegu interpretacyjnego.

W konkluzjach zamieszczonych w zakończeniu pracy dr Aneta Słowik generalizuje poczynione obserwacje. Są one interesujące poznawczo, przybliżają obraz polskiej emigracji zamieszkującej określony region w Anglii. Tutaj dopiero jako czytelnik – recenzentka znajduję to, czego oczekiwałam przede wszystkim w poprzednich rozdziałach pracy, a mianowicie – charakterystyki badanych emigrantów z ukazaniem zróżnicowania ich cech społeczno – demograficznych. Przecież, jak można przypuszczać, korzystanie z określonych sieci poradniczych, strategie radzenia sobie z problemami, jakie niesie emigracja, jest w jakimś stopniu zdeterminowane wykształceniem, motywami emigracji, płcią, sytuacją rodzinną, znajomością języka angielskiego, aspiracjami życiowymi, czy też innymi cechami położenia społecznego. Szkoda, że szerzej do tych, tak istotnych kwestii nie odniosła się Habilitantka w swoich analizach uzyskanych biografii. Znacznie wzbogaciłoby to pracę i podniosło jej wartość, pozwoliłoby również szerzej wejść w poruszaną problematykę i lepiej zrozumieć ukazane kontekstowo biografie. W sformułowanych konkluzjach znaczenia tych uwarunkowań też nie porusza dr Aneta Słowik szerzej, w pojedynczych krótko zreferowanych punktach mówi tylko o znaczeniu znajomości języka angielskiego, różnicującym wpływie pochodzenia regionalnego czy, co bardzo ważne, o znaczeniu kapitału społecznego i

kulturowego, który w interpretacjach Badaczki im jest wyższy tym, w mniejszym stopniu badani deklarują chęć pozostania w Wielkiej Brytanii.

Dr Aneta Słowik wyraża nadzieję, że oceniana monografia może stać się dla osób podejmujących decyzję o emigracji źródłem poradniczego wsparcia. Podzielam również taką opinię.

Podjęty w monografii temat jest także przedmiotem analiz zaprezentowanych w dwóch artykułach. Pierwszy z nich zatytułowany „Trajektoria uczenia się emigrantów w sytuacji doświadczania „zawieszenia” (floating). Ku rozumieniu poradnictwa międzykulturowego” opublikowany został w Studiach Poradniczych / Journal of Counselling 2012(1), s.48- 68. Przedstawia w nim Autorka sytuację „zawieszenia” jako specyficzną emigracyjną trajektorię uczenia się gdyż, jak argumentuje, w każdej biografii widać wysiłek edukacyjny. Artykuł posiada dobrą strukturę, przedstawione w nim treści tworzą spójną całość. W każdym z przyjętych etapów floatingu dr Aneta Słowik ukazuje proces uczenia się charakterystyczny dla wyróżnionej subkategorii. Logika prezentacji treści wzmocniona jest przez dobrze dobraną literaturę. W odniesieniu do podstawowego problemu podjętego w artykule jest ona szerzej ujęta, niż w omawianej wyżej monografii, co czyni artykuł dojrzałym i bardziej spójnym podejściem do podejmowanych treści.

Zagadnieniom uczenia się na emigracji poświęcony jest także drugi z wymienionych artykułów „Specyfika uczenia się na obczyźnie trzech fal polskiej emigracji” opublikowany w Roczniku Andragogicznym, 2011, s.200 – 216. Jest on powtórzeniem treści z wyżej ocenianej monografii a także z przywołanego wyżej artykułu.

Doświadczenia, związane z realizacją pracy doktorskiej oraz opracowaniem monografii, a także z opracowaniem wyszczególnionych wyżej artykułów skłoniły dr Anetę Słowik w kierunku poszerzania pola tematycznego własnych zainteresowań badawczych, w ramach których wyróżnia sześć obszarów badawczych, obrazujących drogę Jej rozwoju naukowego. W ocenie dorobku Habilitantki kierować będę na nie swoją uwagę według przyjętej w autoreferacie struktury i nazewnictwa.

Poszerzenie rozumienia poradnictwa międzykulturowego, wielokulturowego, transnarodowego – usieciowienie poradnictwa jako dynamiczny proces wyodrębnienia praktyk poradniczych.

Dokonania w tak nazwanym obszarze dokumentują 4 publikacje;

Współautorski artykuł (wraz z E.Siarkiewicz i A.Bilon – Pióro) „Poradnictwo w międzynarodowym środowisku zróżnicowanym kulturowo na łamach Studiów Poradniczych/Journal of Counselling” zamieszczony w Studiach Poradniczych 2021, vol.10, s.101 – 115. Artykuł jest przybliżeniem charakteru czasopisma o wysokiej randze i szerokim przekroju tematycznym, którego ideą przewodnią są zagadnienia związane z poradnictwem, wymiana myśli w tym zakresie, ukazanie dynamiki poradniczych praktyk. Artykuł jest szerokim i przekrojowym ujęciem tematu. Ważnym, z perspektywy oceny dorobku dr Anety Słowik, jest podjęcie w artykule problemów poradnictwa międzykulturowego, wielokulturowego i transnarodowego z dyskusją nad znaczeniem pojęć oraz z ukazaniem miejsca tej problematyki w Studiach Poradniczych. Jak można przypuszczać fragment ten jest autorstwa Habilitantki.

W wymienionej grupie tematycznej ujęta jest również monografia „Transnarodowe sieci poradnicze polskich emigrantów”, Wrocław 2016, ss.177 . Oceniona już przeze mnie została na początku niniejszej recenzji.

Kolejny publikacja zatytułowana „Doświadczenie w konstruowaniu i uruchomianiu poradniczych praktyk. W przestrzeni polskich emigrantów” s. 236 – 273, zamieszczona jest w pracy pod redakcją E. Siarkiewicz oraz B. Wojtasik pt. „Uczenie się, doświadczanie, imersja. Poradnictwo zaangażowane”. Habilitantka ukazuje w niej, jak sama stwierdza „poradniczy mikroświat”. Kontynuując przyjęte wcześniejsze interpretacyjne podejście badawcze, nastawione na eksplorowanie codzienności życia na emigracji i korzystając ze wcześniejszych doświadczeń w tym zakresie, przedstawia typologię doradców w transnarodowej przestrzeni. Obszarem refleksji prowadzących do takich konstatacji są między innymi role przyjmowane przez udzielających pomocy, sposoby ich poradniczego działania w zakresie diagnozowania i rozwiązywania problemów osób potrzebujących pomocy. Treści zaprezentowane w tej publikacji w dużej mierze występują również w monografii autorstwa Habilitantki.

„Nie (Moc) i pomoc. Poradnicze sieci” s. 80 - -103, to publikacja zamieszczona w pracy zbiorowej pod redakcją E. Siarkiewicz i B. Wojtasik pt. „Uczenie się, doświadczanie, imersja. Poradnictwo zaangażowane” Wyd. Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2016. Publikacja ta również dotyczy zagadnień usieciowienia poradnictwa ujmowanego jako dynamiczny proces wyodrębniania praktyk poradniczych. Poradnictwo ukazane jest w niej nie tylko jako działalność instytucji, czy relacja między doradcą i radzącym się , ale również jako swoisty performans, uruchomiany w codziennych praktykach, co ilustruje Habilitantka nie tylko cytowaną literaturą lecz także spostrzeżeniami z praktyki dydaktycznej na Uniwersytecie Paris – Est Cre`teil.

Wypracowanie terminów umożliwiających opis poradnictwa w transnarodowych sieciach oraz wykorzystanie metodologicznej triangulacji immersyjnego oglądu poradnictwa i badań biograficznych, a także analizy dokumentów to kolejny, wyróżniony przez Habilitantkę obszar jej namysłu badawczego. Jak te dokonania przedstawiają się w przypisanych do tego działu przez dr Anetę Słowik publikacjach ? Cykl publikacji jest tutaj ilościowo największy, obejmuje bowiem 9 publikacji.

Pierwsza z nich pt. „Poradnictwo w życiu polskiego emigranta” opublikowana została w Studiach Poradniczych/ Journal of Counsellogy, 2021(9), s.93-117. Artykuł ten powstał przy wykorzystaniu immersjonistycznej koncepcji badań nad poradnictwem autorstwa E. Siarkiewicz i w efekcie interpretacji wywiadów narracyjnych przeprowadzonych przez dr Anetę Słowik z polskimi emigrantami trzeciej fali, a także listów polskich emigrantów z dzieła W. Thomasa i F. Znanieckiego „Chłop polski w Europie i Ameryce”. Autorka zwraca uwagę na samorodne poradnictwo w społecznościach emigranckich opisując je w różnych przejawach i z ukazaniem jego kontekstu społecznego. Przyjęte podejście badawcze pozwala również na porównanie zorganizowanej pomocy dawniej i dziś. W zakończeniu tej publikacji znajdują się fragmenty powtórzone z innego artykułu Autorki.

Obszar poradnictwa rodzinnego zaprezentowała dr Aneta Słowik w artykule „ O doradcy rodzinnym w środowisku polskich emigrantów – wybrane aspekty”, zamieszczonym w pracy zbiorowej „ Biografie rodzinne i uczenie się” pod red. E. Dubas, M. Wąsiński, A. Słowik , Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, 2021, s.215-225. Tę formę poradnictwa ukazuje dr Aneta Słowik jako oddolne działania w reakcji na deficyty występujące w instytucjonalnym

poradnictwie rodzinnym, mające przede wszystkim charakter nieformalny, które uaktualniają się w sytuacjach nagłych, trudnych jednostkowych wydarzeń. Konfrontuje je z działaniami doradcy rodzinnego w instytucjach pomocowych. Fragment dotyczący kształcenia pracowników socjalnych w Dolnośląskiej Szkole Wyższej wydaje się nie przystawać do omawianych treści dotyczących problemów Polaków na emigracji.

W „Poradniczej biografii Floriana Znanięckiego” , która stanowi rozdział w pracy zbiorowej „W stulecie metody biograficznej. Refleksje i przykłady badań z perspektywy polsko-frankońskiej” pod redakcją E. Dubas i A. Słowik , Łódź 2020, wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, ukazuje Autorka zróżnicowane aktywności podejmowane przez Uczzonego w środowisku emigrantów polskich; socjologa – praktyka, doradcę – diagnostę, prowadzącego na szeroką skalę działalność poradniczą, redagującego „Wychodźcę Polskiego”, pisma mającego charakter poradniczy. W publikacji tej dr A. Słowik nie przybliży czytelnikowi zagadnień metodologicznych dotyczących analizy materiałów stanowiących podstawę formułowanych wniosków. Czytelnik nie wie czy Autorka sama je analizowała czy korzystała ze stosownych opracowań (Z. Dulczewski, E. Zaretsky).

Problemy drugiego pokolenia w środowisku polskich emigrantów omówione zostały w artykule zamieszczonym w Studiach Poradniczych/ Journal of Counselling, 2017, vol 6, „O problemach w transnarodowym środowisku drugiego pokolenia polskich emigrantów w Niemczech” s. 97 – 118. Artykuł charakteryzuje dobre wprowadzenie teoretyczne, Autorka dochodzi do ciekawych konstatacji, między innymi mówi o tym, że drugie pokolenie polskich emigrantów doświadcza problemów podobnych do tych, jakich doświadczali ich rodzice i ciągle potrzebuje poradniczego wsparcia. Czy można jednak takie wnioski stawiać? Są one formą uogólnienia, a doświadczenia badawcze Autorki mają ograniczony zasięg. Badaczka nie uwzględnia cech zróżnicowania społecznego, osiągniętej dzięki zdobytemu (bądź nie) wykształceniu pozycji społecznej emigranta w drugim pokoleniu, chociaż wzmiankuje o nich przywołując prace Karin Schittenhelm, w których ta badaczka podkreśla ich różnicujący wpływ na życie emigrantów. Brakuje informacji dotyczących tego, jaka jest sytuacja zawodowa, doświadczenia edukacyjne badanych osób, jakie są relacje społeczne w nowym środowisku, itp. Informacja dotycząca tego, z iloma osobami dr Aneta Słowik przeprowadzała wywiady jest zawarta w nawiasie, mianowicie – „, tylko jedna osoba z zapytanych (14) odmówiła uczestnictwa”, można sądzić, że jest to informacja podana „mimoходом”, a jest ona dla rozumienia prezentowanych omówień bardzo ważna, przecież dr Aneta Słowik pisze o problemach drugiego pokolenia polskich emigrantów w Niemczech, generalizuje wnioski. Zidentyfikowane problemy w grupie 13 osób dotyczyły pochodzenia, narodowości, migracyjnego biegu życia, identyfikowanych na tej drodze trudności, dekonstruowania i konstruowania tożsamości. Ukazany w artykule obraz polskiego emigranta drugiego pokolenia jest niewątpliwie interesujący poznawczo.

Namysł nad sytuacją Polek na emigracji znalazł swoje odbicie w artykule zatytułowanym „Polki emigrantki w transnarodowych sytuacjach poradniczych”, Rocznik Andragogiczny, 2019(26), s.73-94 Główną kategorią analiz uczyniła Autorka, jak wskazuje tytuł, pojęcie sytuacji poradniczych. Analizując wywiady przeprowadzone z sześcioma Polkami emigrantkami praktykującymi migrację cyrkulacyjną ukazuje wielowątkową dynamikę sytuacji poradniczych. Artykuł pokazuje dobre osadzenie teoretyczne podejmowanych problemów. Materiał badawczy jest relatywnie skromny. W części opisowej dr Anta Słowik

analizuje biografie trzech kobiet. Interpretacje, zastosowane kategorie pojęciowe w opisach, odwołania do literatury znacznie przewyższają ukazany materiał badawczy.

Kontynuując swoje zainteresowania badawcze dr Aneta Słowik poddała analizie grupę Polaków powracających do kraju. Efekty tych badań znalazły swoje odzwierciedlenie w artykule „It was better in London” – about Polish re-emigrants and their children”, opublikowanym w Roczniku Andragogicznym, 2021,(27), s.11 - 31. Podjęte zagadnienie jest niewątpliwie interesujące poznawczo. Temat jest inny od prezentowanych we wcześniejszych publikacjach, bardzo podobnych pod tym względem i bazujących na tym samym materiale badawczym. Badaczka analizuje tutaj jawiące się problemy dotyczące reemigrantów. Analiza literatury, zaprezentowana w pierwszej części artykułu, prowadzi Autorkę do założeń mówiących o tym, że po powrocie do kraju rodzinnego dzieci rodziców emigrantów doświadczają wyjątkowo trudnych sytuacji, szczególnie bowiem w obszarze systemu edukacyjnego ujawniają się braki w zakresie pomocy tym dzieciom. Trudności sprawiają także różnice kulturowe, tak duże, że dziecku trudno jest zaadaptować się do nowego systemu norm i wartości. W tym artykule Autorka wyraźnie nakreśla problem badawczy, co nie zawsze było czytelne w wyżej analizowanych publikacjach. Również w przypadku tych badań zastosowany został wywiad narracyjny. Omawiany materiał badawczy nie jest bogaty – badaniami objęte zostały cztery rodziny. W zaprezentowanych konkluzjach dr Aneta Słowik apeluje, jako badacz i jak można wnosić, także jako praktyk, o wzmocnienie systemu pomocy zorientowanego zarówno na powracających do kraju dorosłym reemigrantów, jak i szczególnie na ich dzieci.

W artykule „Doświadczenie transnarodowych sieci – auto/biograficzne konstruowanie znaczeń” zamieszczonym w Edukacji Dorosłych,2021(85), s.53-69, Habilitantka przybliżyła swoje stanowisko omawiając problem hermetyczności zróżnicowanych podejść (mikro, mezo i makroanaliz) do procesów migracyjnych w kontekście auto/biograficznych doświadczeń. Fragment poświęcony tym zagadnieniom nie jest rozbudowany. Ma charakter krótkiego wprowadzenia. Po raz pierwszy w tej właśnie publikacji porusza Habilitantka problemy metodologiczne związane z zastosowaniem metody biograficznej, czego niedostatki były widoczne w ocenianych wyżej Jej dokonaniach badawczych. Główny nurt rozważań i w tym przypadku dotyczy transnarodowych sieci. Analiza porównawcza doświadczeń jednej narratorki z doświadczeniami Autorki artykułu nie wnosi nic nowego do dotychczasowych dokonań.

„Wsparcie w rozwoju zawodowym francuskich nauczycieli i dyrektorów szkół przez federację Formiris” to tytuł artykułu napisanego wraz z M. A. Mallet, zamieszczonego w Studiach Poradowniczych/Journal of Counsellogy, 2021 (10), s.136-152. Przedstawione w nim obszary, organizacja i ocena wsparcia zawodowego indywidualnego i zespołowego dla nauczycieli i dyrektorów szkół są tłem dla omówienia perspektywy pracy doradców, wspierających nauczycieli i dyrektorów w ich rozwoju zawodowym. W artykule opisana została też federacja Formis i jej działania w obszarze wspierania drogi rozwoju zawodowego nauczycieli. W tym artykule również omówiona została metodologia badań, co należy odnotować, gdyż we wcześniejszych pracach Autorka nie poświęcała szczególnego miejsca omówieniom zastosowanej procedury badawczej, czytelnik często był zmuszony do dokonania pewnych syntez z rozproszonych w tekście informacji. Warto tutaj dodać, że badaniami objęto 5 nauczycieli, a w zespół doradców Formis obejmuje swoimi działaniami 18 000 nauczycieli, wywiady narracyjne przeprowadzone zostały też z 3 doradcami i z 4 dyrektorami szkół.

Zainteresowanie sytuacją ukraińskich uchodźców i emigrantów zaowocowało krótkim doniesieniem badawczym zatytułowanym „ O pomaganiu poradniczym pracowników socjalnych adresowanym do uchodźców z Ukrainy” zamieszczonym w pracy zbiorowej pod redakcją E. Kurantowicz pt. „ Uchodźcy pośród nas”, Wyd. Naukowe DSW, Wrocław, 2022, s.91 – 101. Doniesienie to posiada fragment poświęcony metodologicznym podstawom zrealizowanego projektu badawczego, w którym Autorka informuje o zastosowaniu imersjonistycznej koncepcji badań nad poradnictwem E. Siarkiewicz. Również i w przypadku tego projektu badawczego zastosowany został wywiad narracyjny. Po raz pierwszy tutaj Autorka wyraźnie formułuje cel badań oraz problem główny. Wywiady przeprowadzone zostały z 10 pracownikami socjalnymi. Wyniki badań pokazują, na gorąco, jak podkreśla Badaczka doświadczanie chaosu i jego konsekwencje dotyczące pracowników socjalnych.

Zastosowanie zmodyfikowanych metod i narzędzi możliwych do wykorzystania w praktyce poradniczej, np. w pracy z polskimi emigrantami, to kolejny obszar zainteresowań naukowych dr Anety Słowik, do którego zalicza dwa artykuły, przedstawiające wybrane metody i narzędzia możliwe do zastosowania w praktyce poradniczej. Opis metody, której twórcą jest R.Vance Peavy, nazwanej „mapowaniem przestrzeni życiowej” wykorzystanej przez dr Anetę Słowik na międzynarodowych warsztatach, wykładach gościnnych, zajęciach dydaktycznych prowadzonych dla doradców – praktyków, studentów poradnictwa, nauczycieli akademickich i pracowników sieci Euroguidance to przedmiot analiz zaprezentowanych w artykule pt. „Mapowanie przestrzeni życiowej” – narzędziem pracy doradcy międzykulturowego. Refleksje nad autorskimi warsztatami przeprowadzonymi w Grecji i na Węgrzech”. Dyskursy Młodych Andragogów, 2012(13), s.223-239). Jego wartość odnośnie do wskazań praktycznych odnośnie możliwości zastosowania zaprezentowanego narzędzia w ramach ważnej, dydaktycznej działalności Habilitantki i do zwrócenia uwagi na wartość edukacyjną refleksji biograficznej, na możliwości uczenia się w procesie radzenia się.

Mapowaniu przestrzeni życiowej, jako możliwego do zastosowania narzędzia w pracy doradcy międzykulturowego, poświęcony jest też drugi artykuł „Udzielanie pomocy w poradnictwie międzykulturowym przy wykorzystaniu metody Mapowania Przestrzeni Życiowej”, *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, 2012, nr 2(58). Wprowadzenie teoretyczne jest tożsame z częścią teoretyczną wyżej ocenianego artykułu. Autorka porównuje sposób konstruowania problemów dzięki Mapowaniu Przestrzeni Życiowej przez uczestników warsztatów w Grecji i na Węgrzech, zakładając równocześnie wartość edukacyjną refleksji biograficznej. Z refleksji Badaczki nad zgromadzonym materiałem powstała typologia biografii uczestników warsztatów. Zaprezentowana na końcu artykułu ocena przydatności metody Mapowania Przestrzeni Życiowej wpisuje się w wartość poznawczą tego opracowania.

Przedstawiona wyżej szczegółowa analiza dorobku naukowego dr Anety Słowik pozwala na jego ocenę. Dorobek ten niewątpliwie wzbogaca wiedzę na temat trzeciej fali emigracji Polaków do Anglii, jak i pracy poradniczej z emigrantami. Jest też jednak równocześnie relatywnie wąski w swym zakresie, w obszarze „odstępstwa tematycznego” ująć można zainteresowanie uchodźcami z Ukrainy, doradztwo zawodowe we Francji na przykładzie analizy działań federacji Formis, czy problemy reemigrantów powracających z Anglii. Przez wiele lat swej drogi naukowej Habilitantka nie poszerza zakresu swoich zainteresowań

badawczych, może dlatego, że w większości bazuje na tym samym materiale badawczym uzyskanym z wywiadów narracyjnych. Jej zainteresowania koncentrują się wokół transnarodowości i sieci poradniczych, które to zagadnienia omawia również od strony teoretycznej w prawie każdej publikacji, stąd nie uniknęła powtórzeń. W wielu przypadkach wnioski wydają się tak oczywiste, że mogłyby być postawione bez realizacji badań, a ich podstawę stanowią mogłyby doświadczenia Autorki jako emigrantki, wskazania praktyczne natomiast często mogłyby pojawić się bez konieczności gromadzenia przesłanek badawczych. Wnioski potwierdzają przemyślenia praktyka. Publikacje dr Anety Słowik prowokują też uwagi natury metodologicznej. Prezentowane w nich badania opierają się na wywiadzie narracyjnym, do którego głównie się odwołuje. To wywiad narracyjny przede wszystkim stanowi o doświadczeniu badawczym Habilitantki. Specyfika zawężonej tematycznie problematyki uzasadnia zastosowanie metody biograficznej, jednak Habilitantka zastosowała ją w ograniczony sposób, również bez szerszych uzasadnień i bez wyjaśnień, a przecież metoda biograficzna daje znacznie szerszy wgląd w biografie badanych. Nie wiemy kim są badani emigranci ze względu na cechy społeczno – demograficzne, zróżnicowanie życiowych sytuacji, akceptowane wzory uczestnictwa społecznego, a to przecież one różnicują ich problemy na emigracji, oczekiwania w zakresie wsparcia poradniczego, strategie radzenia sobie z floatingiem, wchodzenie w analizowane przez Habilitantkę sieci. O tych zależnościach Habilitantka nie pisze, obraz jest zawężony. Jak pisze J. Chałasiński w „Młodym pokoleniu chłopów”(1964), jednostka w swej biografii nigdy nie występuje w oderwaniu od środowiska społeczno – kulturowego, zawsze jest uwikłana w wielostronne powiązania społeczne i kulturowe właściwe historycznej epoce i środowisku do którego należy. Badani emigranci nie są grupą jednorodną. Doświadczają różnego rodzaju trudności, borykają się z problemami i o nich pisze dr Aneta Słowik. Obraz zawężony jest również i przez sposób interpretacji materiału uzyskanego z wywiadów. Dopiero w jednej z późniejszych publikacji (z roku 2021) wzmiankuje odwołując się do G.Rosenthal, że przy zastosowaniu wywiadu biograficznego – narracyjnego można pogrupować treści narracji w bloki tematyczne, odnotować można częstotliwość pojawiania się oraz ważność ich treści, uwypuklaną przez powtórzenia. Swobodnie opowiadany przez badacza zebrany materiał z narracji stwarza czytelnikowi trudności w recepcji treści. Nie wystarczy też tylko deklaracja o przyjętym paradygmacie badawczym, co ma miejsce na początku drogi rozwoju naukowego Habilitantki. Oczekuje się odpowiedzi na pytanie – dlaczego właśnie takie podejście badawcze, co badaczka ma na jego uzasadnienie. Jak wynika ze szczegółowych ocen dorobku przedstawionych wcześniej, wyższy jest poziom naukowy artykułów publikowanych w czasopiśmie, niż w pracach zbiorowych, które często mają charakter krótkich doniesień badawczych. Analiza dorobku pokazuje również, co ważne dla wyrażanej oceny, rozwój naukowy Habilitantki postępujący wraz z zaawansowaniem na drodze zawodowej.

Z dorobku naukowego dr Anety Słowik przedstawionego do oceny jako cykl publikacji zatytułowany „Dynamika i transformacja kontekstualnych uwarunkowań i metodologicznych inspiracji badań nad poradnictwem w środowisku polskiego emigranta” jawi się obraz badaczki drążącej jeden dosyć wąsko zakrojony obszar problemowy, ale też i obraz praktyka zajmującego się problematyką poradnictwa. Wiedza zdobyta poprzez praktykę i doświadczenia emigracyjne w dużym stopniu rzutują szczególnie na sposób interpretacji materiału badawczego.

Inne osiągnięcia naukowo – badawcze

Poza wyżej ocenionymi publikacjami dr Aneta Słowik posiada w swym dorobku 14 opublikowanych po doktoracie rozdziałów w monografiach i 10 artykułów w czasopiśmie naukowych, a także po doktoracie 10 prac pod współredakcją. Do dokonań Habilitantki zaliczyć można również redakcję 1 numeru Studiów Poradowniczych/Journal od Counselling, jak i 2 numery tego czasopisma we współredakcji.

Uczestnictwo w konferencjach oraz organizacja konferencji

Na podkreślenie zasługuje duża aktywność konferencyjna dr Anety Słowik, która po doktoracie brała udział i wygłosiła referaty na 21 konferencjach, z czego na sześciu konferencjach w Polsce. Tematyka referatów, o czym informuje załączony wykaz osiągnięć, bliska jest tematowi wyżej omawianych publikacji. Habilitantka aktywnie też uczestniczyła w komitetach naukowych 2 konferencji zorganizowanych przez Dolnośląską Szkołę Wyższą oraz była członkiem komitetu naukowego konferencji zorganizowanej przez Université de Québec a Montreal.

Projekty badawcze

Dr Aneta Słowik uzyskała 5 stypendiów badawczych na realizowanie projektów badawczych za granicą, z czego jedno przed doktoratem. Były to i są następujące stypendia i projekty: stypendium DAAD (Deutscher Akademischer Ausländer-Dienst), projekt: Polskie emigrantki w Nadrenii-Północnej Westfalii, luty – maj 2016; stypendium KAAD (Katholischer Akademischer Ausländer – Dienst, projekt: Drugie pokolenie polskich emigrantów w Nadrenii-Północnej Westfalii, marzec - wrzesień 2017; stypendium Rządu Francuskiego – BGF, projekt: Private schools with allophones children, wrzesień- październik 2020; stypendium FIAS (French Institutes for Advanced Study), projekt: Educational and cultural needs of Ukrainian refugee children in the Loiret departament: Their lived experiences and biographical stories, wrzesień 2023 – wrzesień 2024

Członkostwo w organizacjach i towarzystwach naukowych

Dr Aneta Słowik jest założycielką i członkinią Naukowego Towarzystwa Poradowniczego, jest członkinią Rady Studyjnej „Poradnictwa międzykulturowego” przy KNP PAN a także członkinią Rady Naukowej stowarzyszenia naukowego ASHIVIF

Działalność dydaktyczna

Aktywność badawcza i dbałość o stałe doskonalenie zawodowe, związana również z biografią dr Anety Słowik, a także działalność na polu praktyki poradniczej przekładają się na realizowane przez Habilitantkę zajęcia dydaktyczne. Prowadzi zajęcia z takich przedmiotów, jak: praca socjalna w środowisku wielokulturowym, praca socjalna z emigrantami i uchodźcami, organizacja pomocy społecznej dla grup wysokiego ryzyka, pedagogika społeczna, poradnictwo rodzinne, teoria i praktyka poradnictwa, elementy psychologii międzykulturowej oraz seminaria licencjackie i magisterskie i wykłady monograficzne. W ramach działalności dydaktycznej dr Anety Słowik realizowała również wykłady, ćwiczenia, seminaria i konwersatoria dla studentów i doktorantów w ramach programu Socrates - Erasmus Teaching Staff Mobility.

Do osiągnięć dydaktycznych Dr Anety Słowik zaliczyć można opracowanie autorskiego programu studiów podyplomowych „Poradnictwo międzykulturowe”, jak również

uczestnictwo w pracach nad programami specjalizacji pedagogicznych, czy wygłaszanie wykładów dla interesariuszy zewnętrznych uczelni.

Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

W latach 2012 – 2021 dr Aneta Słowik pełniła funkcję redaktorki tematycznej w Studiach Poradotwawczych/Journal of Counselling, obecnie jest sekretarzem tego czasopisma oraz członkinią Międzynarodowej Rady Naukowej czasopisma „Le sujet dans le cite”, Revue internationale de recherche biographique en education.

Działalność popularyzatorska

Działalność popularyzatorska Habilitantki obejmuje w dużej mierze działalność translatorską. Dr Aneta Słowik tłumaczyła wykłady, pełniła rolę tłumacza w trakcie warsztatów, tłumaczyła na potrzeby konferencji naukowych teksty badaczy frankofońskich, tłumaczyła artykuły na język polski, przetłumaczyła (współ z M. Sakwerdą) monografię z języka francuskiego na język polski, tłumaczyła zajęcia dla studentów prowadzone przez gości wizytujących DSW.

Działalność organizatorska

W ramach działalności organizatorskiej po uzyskaniu w 2011 roku stopnia doktora Habilitantka w autoreferacie raportuje organizację i prowadzenie trzech seminariów oraz organizację wykładu i warsztatu

Współpraca z otoczeniem społecznym i gospodarczym

W ramach współpracy z otoczeniem dr Aneta Słowik wygłosiła w roku 2018 dwa wykłady dla nauczycieli oraz w tym też roku brała czynny udział w jednym spotkaniu z nauczycielami, a także była współorganizatorką spotkania z rodzicami dzieci ukraińskich i prowadziła rozmowy poradnicze.

Nagrody i wyróżnienia

Dr Aneta Słowik dwukrotnie uzyskała nagrodę Rektora DSW za osiągnięcia naukowe – w roku 2011 i 2017 oraz w roku 2017 otrzymała nagrodę Rektora DSW za osiągnięcia we współpracy międzynarodowej, a także w roku 2019 za organizację konferencji naukowej i osiągnięcia naukowe.

Dane naukometryczne

Google Scholar: liczba cytowań według Publish or Perish =93, Indeks Hirscha opublikowanych publikacji według Publish or Perish = 5

Web of Science Core Collection: liczba cytowań = 3, w tym autocytowań = 3, Indeks Hirscha = 1

KONKLUZJA

Biorąc pod uwagę zaprezentowane wyżej szczegółowe oceny różnych obszarów działalności dr Anety Słowik, stwierdzić mogę, iż cechuje ją kreatywność poznawcza oraz umiejętność postrzegania ważnych problemów badawczych w obszarze wyrażanych zainteresowań, bardzo

związanych z Jej własną biografią. Habilitantkę cechuje dociekliwość w poszukiwaniu odpowiedzi na te problemy, a także silna orientacja na działalność praktyczną w obszarze poradnictwa, wyrosła na gruncie stale doskonalonych kompetencji i doświadczeń biograficznych. Działalność ta jest silnym wyznacznikiem poszukiwań pól badawczych oraz stosowanych procedur metodologicznych, odnośnie których wyraziłam swoje uwagi w ocenach szczegółowych dorobku publikacyjnego dr Anety Słowik. Opisana w autoreferacie działalność dydaktyczna i działalność organizacyjna, szczególnie w zakresie współpracy międzynarodowej na rzecz uczelni, w której Habilitantka jest zatrudniona, ukazuje Ją jako osobę bardzo zaangażowaną w rozwój tej uczelni. Współpraca międzynarodowa samej Habilitantki, odzwierciedlona w podejmowanych przez nią projektach i stażach naukowych, w organizacji konferencji oraz warsztatów naukowych, działalności translatorskiej, to wyróżniająca Ją cecha jako pracownika naukowego. Jest to silny rys osobowości zawodowej dr Anety Słowik.

Mimo uwag poczynionych wcześniej, a dotyczących niedostatków natury metodologicznej ocenianych publikacji, istotnych wszakże dla tej oceny dorobku naukowego Habilitantki, mając na uwadze jednak całokształt dokonań naukowych oraz pozostałe obszary Jej aktywności, związane z dynamiką ścieżki kariery pracownika naukowo – dydaktycznego określone wymogami proceduralnymi, rekomenduję nadanie dr Anecie Słowik stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Podsumowując stwierdzam, że osiągnięcia naukowe dr Anety Słowik, ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego, odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Poznań, 30 kwietnia 2024 roku

